

Життя на Україні року 1908-го.

Серед сірого зневір'я народився 1908-й рік, сірою післякою одноманітних днів перейшов він перед нас, сірим і одійшов у безвість мигулого. Не багатий він на визначні події, не ворушитиме колись серця величними споминами, не вабитиме очей потомних поколіннів блискучими фарбами... Серед лихоліття зачався він, серед лихоліття й скінчив свої дні.

Політичний обрій на Україні густими хмарами вкрито і за ними не виділо животворного сонця, що дає світ і тепло нових епідіванок та надій. Тяжкі змагання з лихими обставинами та ворожі напади з усіх боків—ось на що багатий був мигулій рік для українського громадянства. І тут на Україні, і за кордоном у Галичині не довів до краю він ні одно-го питання, що невідстуцно стоять перед нами з того часу, відколи поробились ми свідомими громадянами й синами рідного краю свого.

На Україні всяка політична діяль-
ність зникла з перед очей: обставини
загнали її знов туди, де й була вона
кілька років тому, коли доводилося з
самими благенькими замірами хова-
тись. Життя політичних партій тече
тепер підземним струмком, невидимим
для тих, хто стоїть на поверхні. Не будемо ж і ми торкатись того, що не
прилюдно, не при ясному світлі дня,
а десь поночі і потиху діється... Обер-
немось до тих подій, яким усі ми бу-
ли свідками.

Не хотілося б в огляді українсько-
го життя й згадувати про ту Думу,—
Думу 3-го липня, де не знайшлося міс-
ци свідомим українцям. Але ж навіть
у цій Думі, серед великопанських
сюртуків та несвідомих сіряків, по-
встало було українське питання,—
правда, повстало в занадто вже еле-
ментарній формі, повстало та зараз же і пригасло. Маємо на увазі зако-
нопроект 37 послів—про навчання
українською мовою в народних шко-
лах на Україні. Законопроект сірень-
кий, занадто на компроміси багатий,
але йому не пощастило пропахатись
через Кавдинські тіснини великопан-
ської політики. Октябрісти в йому
почули небезпечність і одесунали, на-
коли—важко вгадати. Правда, останні
звістки з Петербургу говорять про те,
що обороняти цей законопроект ніби то беруться... фої-Анреп та гр. Воб-
ринський, але з цього приводу чи не
до речі буде пригадати: „не надійте-
ся на князя и на сына человеческіе”,
коли б не довелось українцям оборо-
нитись ще від самих цих оборонців...

Пригадайте на „Події 1908-го“ історія вже стала. Духовна бюро-

ратія гам випрохала була у св. си-
нода до авіл вчити українською мовою

по звичайних церковних школах і ук-
раїнською мовою по „второкласніх“.

Було це ще тоді, коли весняний ві-
терець подихав, а повіяло холодом—і

наши оборонці раптом таку постать

зайняли, де натрапили на приятель-
ські обійми „Кіевлянина“. В тих обій-
мах вони й закам'яли.

І тим більше треба стерегтись вель-
можних оборонців, що вони вельми

близько стоять до так званого неосла-
вищаму. Неославізм, як і його рідний

тато—панславізм, ладен усіх славян

пригорнути до „богатирської груди“

офіційної Росії, але як славяне одні

далеко, а другі на даються, то прак-
тичні заходи того братерського при-
гортання поки що окошились тільки

на українцях. 1908-й рік, що породив

вались. Хтось підбіг до дверей і теж
крикнув:

— З новим роком!..

— Шоста камера! З новим роком!..

— Четверта!..

— П'ята; З новим роком!.. З новим

частям. Полились, помчались при-
вітання з камери в камеру дужі, живі

і навіть чомусь веселі.

Нарешті привітання этихли і з
кожної камери неслася голосна ба-
лачка.

Всі поспішали розказати щось ве-
селе приемне. В корідорі почувались

якесь тупання, шамотання, брякані

зброй.

— Може трус?..

— Сьогодні! Здивовано запитав

його другий—а про те—додав він

тихо і замовк, придущений якоюсь

страшною вагою.

Стало так образливо соромно, на-
че хтось вдарив по обличчі і а не-

навистю відіпхнув тебе, а другий

„хтось“ зо всеї сили червоними кліща-
ми стиснув за серце.

Тихо забрякали ключі і у відчи-
нених дверях стояли негадані гости.

Минула ціла година нового року.

Лямпочка куріла на столі серед

камери.

неославістичну течію в Росії, разом з
тим породив і запеклу ворожнечу
проти українства і напади на його з
двох боків. Серед неославістичного
братання чудово порозумілися „истин-
но-руські“ та „истинно-польські“ лю-
де і заходились з короткими тужами
коло „меншого брата“, України. Мо-
сквофили вкуні і влюбі з вшевполи-
ками в Галичині, народові демократи
з октябрістами в Росії—такі були
спільники в минулому році проти ук-
раїнства. Там обопільна допомога на
виборах, тут *unitis viribus*, плече з пле-
чем в газетних та устних нападках
на українців. Патріоти з обох тaborів
занювали зраду (бо ж українці не по-
їхали в Прагу на славянське „коме-
дійне дѣйство“, не поїхали вдруге в
Чернігів на „истинно-руський“ архео-
логічний з'їзд), і дорікають на всякі
голоси якимись мифічними грішми з
Берліну, дарма, що ніхто ніяких фактів
що до цього не може подати. Зате
з такої ситуації користуються закор-
донні „истинно-руські“ і жебрають
тепер далеко сміливіше, ніж взагалі
останніми часами, коли пам'ять про
миліонову жертву на банк—правда,
розкрадену в Галичині благородними
патріотами—ще свіжа була.

І не тільки на неославістичних
святах та зібраннях, та з'їздах чут-
но україnofобські промови, — лу-
нають воїни й по „храмах на-
уки“ (в київському університеті
забалотировано професора М. Грушевського), а українські кафедри (в
Харкові та Одесі) в минулому році
всемогущий лізен злизав потихень-
ку та помаленьку, але так радикаль-
но, що й познаки од їх ніякої не ста-
ло. За те в Київі засновано „Клубъ
руссских националистов“ з д. Савен-
ком на чолі і клуб цей боротьбу з
українством має за свою святу мис-
сію. Обіцяв він на початку своєї ді-
яльності „культурными средствами“
боротись, та поки що від Савенкової
„культури“ дуже вже „сыскомъ“ та
доносами одгонять, та певне й далі
те ж саме буде.

Мабуть заохочений неославістич-
ним единням та блоком кола поль-
ського з октябрістами, задумав те ж
і еп. Евлогій свій блок з студентами
холмщаками на грунті „реальних по-
треб“ Холмщини. Правда, з тих ре-
альних потреб занадто вже мизерні
він познаходив і повитягав і ледве
чи спокусить ними студентів. В усі-
кому разі коли б на цю непринадну
принаду і вловились юнаки з Холм-
щини, то блок і кількох днів не
вдергиться: або вогонь воду на пару
поверне, або вода вогонь загасить,
а діло їм разом не завадити. Там
більше, що становище на Холмщині
тепер таке напружене, так слабко
стоїть справа з П виділом з Польщі,
що не блоки з ворогами народної
справи, а завзята боротьба повинна
бути на черзі. Дрібненькими послу-
гами, якими надіти до себе студентів
єп. Евлогій, становища того не по-
правити, а заплямити близьким су-
сідством з головою „союза русского
народа“ на Холмщині можна себе
навіки так, що й не зміти тієї пля-
ми ніколи.

З інших подій українського жит-
тя за минулій рік треба зазначити
бліскуче святкування 25-літнього
ювілею славної артистки нашої М. К.
Заньковецької. Ювілей її був вели-
ким громадським святом, бо україн-
ський артист не тільки артист, а й
громадський діяч та працівник на-
нів національного нашого відрод-
ження. Та ще такий артист, як М.
Заньковецька, вогнєвий талант якої
протигом 25 років запалював байду-
жі серця і кликав їх на працю для
нашого рідного краю.

Невблагана смерть минулого року
вирвала у нас ученого-громадянина
Володимира Антоновича, за яким
стоїть бліскуче минуле, коли він
сміливо порвав з панськими традиці-
ями й пішов тернистим шляхом ук-
раїнського діяча.

Не помилувало тяжке лихо і ще
одного з найвизначніших діячів на-
ших, Ів. Франка: живий тілом, він
проте мусів через тижжу слабість зійт-
ти з того поля, на якому першим стояв
цілих 35 років. З менших, а
все ж користних працівників не ста-
ло Настилі Грінченківни та Павла
Барвінського.

Такі сліди покинув по собі сірий
і бакольорний рік в українському
житті. Не багатий він був на від-
радні події, тихо плекталося життя
наше вузенькими стежками,—але все
таки воно вперед ішло, вивляючись
найбільше в тому просвітно-культур-
ному рухові, до якого зводяться тепер
всі наші здобутки на національ-
ному полі.

Сергій Ефремов.